

Benchmark

Eiwittransitie 2024

Vergelijkingscriteria

Vergelijkingscriteria Benchmark Eiwittransitie 2024

Juli 2024

Versie 1.0 (19 juli 2024)
Copyright Questionmark

Auteurs: Gustaaf Haan, Willem van Engen - Cocquyt, Deborah Winkel, Dore de Jong

Inhoud

Achtergrond	3
Dit document	5
Maatregelen en indicatoren	6
Indicatoren	8
EN-1.1.1 Doelstelling dierlijke eiwitten	8
EN-1.2.1 Plantaardig de makkelijke keus	10
EN-1.3.1 Eiwitbronnen in de aanbieding	12
EN-1.3.2 Portiegroottes vleesproducten	15
EN-1.3.3 Voedselroutines dierlijke eiwitten	16
Bijlagen	19
Referenties	23

Achtergrond

Dit document beschrijft de vergelijkingscriteria voor de tussentijdse meting op de voortgang van de eiwittransitie bij supermarkten. Met onderzoeksproject Superlijst richt Questionmark zich op de rol van supermarkten in het voedselsysteem. De onderzoeken concentreren zich afwisselend op vier thema's: gezondheid, groen (milieu en natuur), mensenrechten en dierenwelzijn. Ieder onderzoek resulteert in een ranglijst van supermarkten, vergeleken op hun bijdrage aan een verantwoorde voedselomgeving. De eerste Superlijst Groen is verschenen in 2021, en de tweede twee jaar later in 2023. De derde Superlijst Groen wordt in 2025 verwacht. Iedere twee jaar wordt de voortgang van de supermarkten op het thema groen vergeleken. Een van de onderwerpen binnen Superlijst Groen is de eiwittransitie, waarin supermarkten worden vergeleken op hun bijdrage aan de verschuiving naar een meer plantaardig voedingspatroon.

Deze Benchmark Eiwittransitie 2024 is een tussentijdse meting op het onderwerp eiwittransitie, welke plaatsvindt tussen de publicatie van de tweede Superlijst Groen in 2023 (Questionmark, 2024) en de derde Superlijst Groen die gepland staat voor 2025. Voor de vergelijkingscriteria van deze Benchmark Eiwittransitie zijn de Vergelijkingscriteria Superlijst Groen 2023 (Questionmark, 2023a) als uitgangspunt genomen. De Vergelijkingscriteria wijken echter enigszins af van de Superlijst Groen 2023 Vergelijkingscriteria, omdat de criteria vanaf nu zijn afgestemd op de Eiweet methodiek. Zie hoofdstuk [Maatregelen en indicatoren](#) voor een beschrijving van de wijzigingen die hiermee zijn doorgevoerd in de indicatoren.

Financiële ondersteuning

Deze Benchmark Eiwittransitie wordt mede gefinancierd door Gieskes Strijbis, Turing Foundation en Stichting Questionmark.

GIESKES · STRIJBIS FONDS

Questionmark

Geconsulteerde experts

De vergelijkingscriteria voor deze Benchmark Eiwittransitie zijn gebaseerd op die van Superlijst Groen, maar nu afgestemd op de Eiweet methodiek. Bij de totstandkoming van de Vergelijkingscriteria van Superlijst Groen zijn, naast de partnerorganisaties, in 2021 en 2023 experts geconsulteerd van onder meer:

- Centraal Bureau Levensmiddelenhandel (CBL)
- individuele supermarkten

- Milieu Centraal
- Ministerie van Landbouw Natuur en Voedsel
- Transitiecoalitie Voedsel
- Voedingscentrum
- Wageningen Economic Research

Voor het aansluiten van deze Vergelijkingscriteria bij de methodiek van [Eiweet](#), is ook Green Protein Alliance geconsulteerd.

Raad van Wetenschappers

De vaste Raad van Wetenschappers van project Superlijst heeft in verschillende stadia meegewerkt aan de totstandkoming van de Vergelijkingscriteria van Superlijst Groen 2021 en 2023. De Raad bestaat uit:

- dr. ir. Ellen van Kleef - Consumentengedrag - Wageningen University
- dr. Annet Roodenburg - Lector Gezonde Voeding - HAS Hogeschool
- prof. dr. ir. Jaap Seidell - Voeding en Gezondheid - Vrije Universiteit Amsterdam

Dit document

Dit document beschrijft de vergelijkingscriteria voor Benchmark Eiwittransitie 2024. De criteria zijn opgezet om supermarkten te helpen hun bijdrage aan de eiwittransitie te monitoren en zichzelf op dat gebied te vergelijken met de markt.

Vergelijkingscriteria zijn telkens beschreven op drie niveaus:

- De **kwesties**: de problemen in het voedselsysteem die vragen om oplossingen waaraan supermarkten een wezenlijke bijdrage kunnen leveren; in dit geval de kwestie 'eiwittransitie'.
- De **maatregelen** die een supermarkt kan nemen om de kwestie te adresseren.
- De **indicatoren** die de mate waarin supermarkten de gewenste maatregelen nemen, meetbaar maken. Elke indicator kent een weging waarin het relatieve belang van de indicator voor het thema als geheel tot uitdrukking komt.

De algemene werkwijze voor het onderzoeken en vergelijken van supermarkten staat beschreven in het document 'Superlist Research Framework' (Questionmark, 2023b), te vinden op www.superlijst.org. Deze Benchmark Eiwittransitie is echter geen complete Superlijst en zal de resultaten op een andere manier presenteren. Zo wordt er in deze Benchmark geen eindranglijst opgesteld van de supermarkten op het onderwerp eiwittransitie.

Supermarkten

De onderzoeken voor Superlijst, en daarmee ook voor deze Benchmark Eiwittransitie, omvatten de volgende supermarktketens: Albert Heijn, Jumbo, Lidl, Aldi, Plus en Dirk. Deze selectie is gekozen omdat zij ruim 80% van de markt vertegenwoordigt. Daaraan is Ekoplaza toegevoegd omdat het de grootste supermarktketen is die zich expliciet als 'duurzaam' positioneert.

Laatste peildatum

De onderzoeksperiode voor Benchmark Eiwittransitie 2024 loopt van **19 juli** tot de laatste peildatum op **16 augustus 2024**. We onderzoeken de folders van week 29 tot en met week 32. Supermarkten die wijzigingen in hun assortiment doorvoeren, kunnen deze wijzigingen tot de laatste peildatum aan Questionmark doorgeven. Zo kunnen supermarkten zich ervan vergewissen dat de laatste stand van zaken in het onderzoek is meegenomen. Informatie doorgeven kan via: transparantie@thequestionmark.org

Maatregelen en indicatoren

Opbouw methode

Binnen het onderwerp Eiwittransitie is een aantal maatregelen genoemd die supermarkten kunnen nemen. Vervolgens worden in dit document indicatoren geformuleerd waarmee deze maatregelen bij supermarkten te meten zijn. Deze indicatoren zijn afzonderlijk gezien niet uitputtend. Ons uitgangspunt is dat de indicatoren samen genomen een goede indicatie geven van de inzet van een supermarkt met betrekking tot de eiwittransitie.

Wijzigingen methode

De indicatoren van deze Benchmark zijn gebaseerd op de indicatoren in Superlijst Groen 2023. Echter zijn in deze methode een aantal wijzigingen doorgevoerd, onder andere om de indicatoren onder het hoofdstuk Eiwittransitie te laten aansluiten bij de [Eiweet](#) methodiek. Zo zijn er wijzigingen doorgevoerd in indicator EN-1.2.1 (kant-en-klare maaltijden) en EN-1.3.1 (eiwitrijke aanbiedingen). Onder [EN-1.2.1](#) is de categorisering en puntentelling aangepast. Onder EN-1.3.1 sluit de indeling in groepen nu aan bij de indeling die de Eiweet methodiek aanhoudt in de groepen “plantaardig-core” en “dierlijk-core”. Zie voor de uitwerking hiervan [Indicator EN-1.3.1](#).

Eiwittransitie (EN-1)

De productie van dierlijke eiwitten legt een groot beslag op milieugebruiksruimte. Voor de productie van veevoer is landbouwgrond nodig, wat ten koste gaat van landbouwgrond voor menselijke voeding of ten koste van kwetsbare natuur en (tropische oer-)bossen. Waar tot voor kort dierlijke eiwitten zo'n 60% van de eiwitten in het gemiddelde Nederlandse voedingspatroon vormden, blijkt uit de nieuwste Voedselconsumptiepeiling dat dit aandeel in de afgelopen jaren gedaald is naar 57% (RIVM, 2023).

Bestaande afspraken en doelstellingen

Nationaal Klimaatakkoord (doel voor 2050): het streven naar een gezonde balans in de verhouding van dierlijke en plantaardige eiwitten in ons voedingspatroon, conform de adviezen van het Voedingscentrum (Klimaatberaad, 2019).

Raad van de leefomgeving en infrastructuur: In 2030 zou 60% van de eiwitten die we eten, afkomstig moeten zijn van plantaardige bronnen en 40% van dierlijke bronnen. Op korte termijn streven naar een verhouding 50/50 (RLI, 2018).

Transitieagenda Circulaire Economie: De verhouding tussen dierlijk en plantaardig eiwit in ons voedingspatroon is in 2050 40% dierlijk, 60% plantaardig (MinlenW, 2018).

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit: streven naar een voedingspatroon waarin de verhouding tussen dierlijke en plantaardige eiwitten 50/50 is in 2030 (MinLNV,

2022).

Maatregelen

EN-1.1 De supermarkt stelt doelen voor het verminderen van de verkoop van dierlijke eiwitten.

EN-1.2 De supermarkt maakt het makkelijk voor klanten om te kiezen voor producten met minder of zonder dierlijke eiwitten.

EN-1.3 De supermarkt verleidt klanten tot voedselroutines waarin dierlijke eiwitten een kleine rol spelen.

Eiwittransitie (EN-1)

Gewenste maatregelen		Indicatoren	
EN-1.1	De supermarkt stelt doelen voor het verminderen van de verkoop van dierlijke eiwitten.	EN-1.1.1	In hoeverre heeft de supermarkt een doelstelling voor het verlagen van het aandeel dierlijke eiwitten in het verkochte volume?
EN-1.2	De supermarkt maakt het makkelijk voor klanten om te kiezen voor producten met minder of zonder dierlijke eiwitten.	EN-1.2.1	In hoeverre bevatten kant-en-klaare maaltijden dierlijke eiwitten?
EN-1.3	De supermarkt verleidt klanten tot voedselroutines waarin dierlijke eiwitten een kleine rol spelen.	EN-1.3.1	Welk aandeel van de eiwitrijke aanbiedingen bestaat uit plantaardige eiwitbronnen?
		EN-1.3.2	Zijn de portiegroottes van kant-en-klaare vleesproducten gericht op vermindering van vleesconsumptie?
		EN-1.3.3	Welke initiatieven neemt de supermarkt op de winkelvloer om voedselroutines te veranderen richting een meer plantaardig voedingspatroon?

Indicatoren

Eiwittransitie (EN-1)

Doelstelling dierlijke eiwitten (EN-1.1)

Indicator EN-1.1.1

beleid

In hoeverre heeft de supermarkt een doelstelling voor het verlagen van het aandeel dierlijke eiwitten in het verkochte volume?

Toelichting

De verhouding tussen dierlijk eiwit en plantaardig eiwit in ons voedingspatroon is momenteel ongeveer 60:40. De verschuiving van deze verhouding naar een meer plantaardig voedingspatroon is een belangrijk onderdeel van het Nationale Klimaatakkoord (Klimaatberaad, 2019). Het Voedingscentrum geeft als richtlijn voor consumenten een verhouding van 50:50 (Voedingscentrum, 2019). In 2022 heeft de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit uitgesproken dat Nederland moet streven naar een 50:50 voedingspatroon in 2030 (MinLNV, 2022).

Voor deze indicator onderzoeken we of de supermarkt zich ten doel stelt het aandeel dierlijke eiwitten in de verkoop te verminderen, en het aandeel plantaardige eiwitten te vergroten. Met zo een doelstelling laat de supermarkt zien dat het belang van een meer plantaardig voedingspatroon op alle niveaus in het bedrijf wordt onderschreven.

Deze indicator sluit aan bij de [Eiweet methodiek](#), een monitor voor de eiwittransitie (Green Protein Alliance, 2023).

Meting en weging

We onderzoeken of de supermarkt een doelstelling heeft voor het aandeel plantaardige eiwitten in het totale volume van verkochte voedselproducten, zoals geformuleerd volgens de Eiweet methodiek. Deze indicator onderscheidt drie niveaus.

1. Bewustwording

Supermarkt is zich bewust van de eigen rol in de eiwittransitie en neemt initiatief om aan die verantwoordelijkheid tegemoet te komen.

2. Rapportage

Supermarkt geeft inzicht in de verhouding dierlijke / plantaardige eiwitten in het verkochte volume zoals geformuleerd in de Eiweet methodiek. Overheid en maatschappij krijgen daarmee meer grip op de transitie naar een duurzaam voedselsysteem. De

rapportage moet een periode betreffen, die niet langer dan 24 maanden geleden is afgesloten.

3. Volwaardige rapportage & doel

Om als volwaardige doelstelling mee te tellen, moet in elk geval een streefgetal zijn af te leiden voor de verhouding tussen plantaardige en dierlijke eiwitten in het verkochte volume voor 2030, berekend volgens de Eiweet methodiek.

Voorwaarde voor een volwaardige doelstelling is ook regelmatige rapportage, zoals onder niveau 2 benoemd. Rapportage is ten minste jaarlijks, en geeft inzicht in de voortgang op de doelstelling in een periode die niet langer dan 24 maanden geleden is afgesloten.

Supermarkten zijn relatief recent overeengekomen te rapporteren volgens de geharmoniseerde meetmethode Eiweet. Supermarkten die nog niet over het totale volume volgens deze methode kunnen rapporteren, moeten in elk geval aangeven over welk aandeel van het totale verkochte volume de rapportage gaat. Op rapportage dat slechts een deel van het totaal verkochte volume betreft is de huiskmerfactor (afhankelijk van het gerapporteerde aandeel) van toepassing (zie [bijlage 1](#)).

Niveau	Punten	Voorbeelden	
1. Bewustwording Supermarkt erkent de eigen rol in eiwittransitie en geeft voorbeelden van beleid om de eiwittransitie te ondersteunen.	5	Niet voldoende	"Het voedingspatroon van de Nederlander moet, om de eiwittransitie mogelijk te maken, veranderen." (geen voorbeeld van eigen rol).
		Voldoende	"Wij ondersteunen de eiwittransitie en breiden actief ons plantaardige assortiment uit met steeds meer vlees- en zuivelvervangers."
2. Globaal inzicht Rapportage van verkoopcijfers zoals geformuleerd in de Eiweet methodiek. Betreft een periode die maximaal 24 maanden geleden is afgesloten.	10 (*)	Niet voldoende	"X procent van onze verkoop bestond uit plantaardige eiwitten." (geen uitleg van het begrip 'plantaardige eiwitten', niet duidelijk over welke periode gemeten).
		Voldoende	"X procent van onze verkoop in 2023 bestond uit plantaardige eiwitten, berekend volgens de Eiweet methodiek." "X procent van onze verkoop in 2023 bestond uit dierlijke eiwitten, zoals omschreven in de Eiweet methodiek."
3. Volwaardige rapportage & doel Doelstelling om het aandeel dierlijke eiwitten in de verkoop te verminderen en het aandeel plantaardige eiwitten te vergroten. Rapportage over het aandeel dierlijke en plantaardige producten in het totale volume van	90	Niet voldoende	"X procent van onze verkoop was in 2020 plantaardig, berekend volgens de Eiweet methodiek." (rapportage te oud, doelstelling ontbreekt, dierlijk ontbreekt).
		Voldoende	"In 2023 was de eiwitverhouding over onze verkoop 60% dierlijk en 40% plantaardig, berekend volgens de Eiweet methodiek. Wij committeren ons aan een eiwitverhouding van 60% plantaardig en 40% dierlijk in 2030, met als tussenstap 50% plantaardig in 2030."

verkochte voedselproducten, zoals omschreven in de Eiweet methodiek.			
--	--	--	--

Tabel 1. Puntentelling van EN-1.1.1 met voorbeelden per niveau. (*) Bij niveau 2 wordt het aantal punten vermenigvuldigd met het aandeel waarvan de eiwitbron bekend is.

Weergave van uitkomsten

De uitkomst van de meting is een overzicht van de doelstelling en rapportage per supermarkt. Kengetal voor deze indicator is het hoogste aantal punten dat een supermarkt krijgt volgens [tabel 1](#).

Plantaardig de makkelijke keus (EN-1.2)

Indicator EN-1.2.1

assortiment

In hoeverre bevatten kant-en-klare maaltijden dierlijke eiwitten?

Toelichting

Ook in een duurzaam voedingspatroon is ruimte voor vlees of kaas. Het is niet nodig dat iedereen vegetarisch of veganistisch gaat eten. Wel is het belangrijk om het aandeel dierlijke eiwitten terug te brengen, ten gunste van plantaardige voeding. De supermarkt kan daaraan bijdragen door de keuze voor plantaardige producten makkelijker te maken. In sommige productgroepen zijn dierlijke eiwitten zoals vlees wel gangbaar maar niet cruciaal; denk aan pizza's of pastasauzen die heel goed zonder vlees kunnen. Het vermijden van vlees in die productgroepen vraagt niet om een rigoureuze verandering van voedselkeuzes en maakt (meer) plantaardig eten dus een makkelijke keus.

We erkennen dat de milieueffecten van kaas niet altijd beter zijn dan die van bepaalde soorten vlees. Als het alleen om directe vermindering van impact zou gaan, zou de individuele voetafdruk van alle soorten dierlijk voedsel onderling moeten worden afgewogen. In de huidige eetcultuur echter, is de overstap naar een vegetarisch dieet (met nog wel zuivel en eieren) een voor de hand liggende stap op weg naar minder dierlijk (zie [bijlage 2](#) voor verdere toelichting).

Iets vergelijkbaars geldt voor (ultra)bewerkte producten die worden verkocht als 'vleesvervangers' (zie ook [bijlage 2](#)). Die producten zijn niet altijd de beste keus voor de gezondheid. Toch kunnen die producten een belangrijk hulpmiddel zijn om de stap naar een meer plantaardig dieet te maken.

Om die reden worden kaas en bewerkte vleesvervangers in deze methode niet uitgesloten, maar gewaardeerd als tussenstap op weg naar een dieet van grotendeels plantaardige, laag bewerkte voedingsmiddelen.

Voor deze indicator kijken we naar de eiwitbronnen in kant-en-klare maaltijden (in koeling, vriezer en houdbaar), waarbij we een onderscheid maken in eiwitbronnen volgens hun bijdrage aan de eiwittransitie, zoals uitgelegd in [bijlage 2](#).

Meting en weging

In iedere supermarkt onderzoeken we kant-en-klare producten waarin het terugdringen van dierlijke eiwitten geen rigoureuze verandering van voedselkeuzes vereist. De volgende productgroepen¹ worden onderzocht:

- Hollandse maaltijden
- Oosterse maaltijden
- Pasta maaltijden
- Pizza's
- Quiches
- Kant-en-klare soepen
- Maaltijdsalades

[Tabel 2](#) geeft aan hoe de aanwezigheid van verschillende eiwitbronnen in deze producten worden gescoord op hun bijdrage aan de verandering van de eetcultuur. De indeling van de productcategorieën wordt toegelicht in [bijlage 2](#).

Eiwitbron	Bevat	Voorbeelden maaltijden	Punten
<i>Vlees en vis</i>	Vlees, vis of zeevruchten	Lasagne met gehakt, pizza met vlees, salade met garnalen of ham	0
<i>Zuivel, kaas en eieren</i>	Zuivel, kaas of eieren	Tomatencrèmesoep, vegetarische stampot met ingrediënt melk, quiche met ei, salade met kaas, pizza met kaas	3
<i>Plantaardig</i>	Geen vlees, vis, zuivel, kaas of eieren	Groentesoep, pasta met tomatensaus, maaltijdsalade met gegrilde groenten	10

Tabel 2. Puntentelling per product van EN-1.2.1. Zie [bijlage 2](#) voor meer details.

Ieder product krijgt het aantal punten zoals beschreven in tabel 2. Als een product verschillende eiwitbronnen bevat, telt het laagste aantal punten. Bijvoorbeeld: een maaltijdsalade met stukjes rundvlees (0 punten), kaas (3 punten) en erwten (10 punten), krijgt 0 punten.

Weergave van uitkomsten (met voorbeeld)

Het aantal punten van een productgroep is het gemiddelde van de punten van alle producten binnen de productgroep. Kengetal voor deze indicator is het gemiddelde aantal punten van alle productgroepen per supermarkt. Uiteraard kunnen punten en kengetallen ook visueel worden weergegeven, bijvoorbeeld in balkjes.

¹ We nemen hier enkel producten mee die als maaltijd worden gezien. Dus maaltijdsalades en pasta maaltijden van ten minste 350 gram. Ook worden mini-quiches en mini-pizza's niet meegenomen.

Kant-en-klare maaltijden	Waarvan vlees of vis (0 pt)	Waarvan zuivel, kaas of eieren (3 pt)	Waarvan plantaardig (10 pt)	Kengetal
Hollandse maaltijden	10	20	2	$((10*0)+(20*3)+(2*10))/32 = 2,5$
Oosterse maaltijden	10	8	6	$((10*0)+(8*3)+(6*10))/24 = 3,5$
Pasta maaltijden	etc.	etc.		
Pizza's	etc.			
Quiches				
Kant-en-klare soepen				
Maaltijdsalades				
Gemiddelde aantal punten van alle productgroepen				3,0

Voedselroutines dierlijke eiwitten (EN-1.3)

Consumenten nemen lang niet altijd bewuste beslissingen over hun voedsel: voedselkeuze is voornamelijk routinematig gedrag. Wel kunnen die routines evolueren, onder meer door interactie tussen consumenten en andere partijen die voedselroutines vormgeven (PBL, 2020). Wat betreft de consumptie van plantaardige en dierlijke eiwitten is de supermarkt ook een partij die voedselroutines mede vormgeeft. De volgende indicatoren meten de bijdrage van supermarkten aan meer plantaardige voedselroutines.

Indicator EN-1.3.1

reclamefolders

Welk aandeel van de eiwitrijke aanbiedingen bestaat uit plantaardige eiwitbronnen?

Toelichting

Een reclamefolder met veel aanbiedingen voor vlees geeft niet alleen een directe impuls om vlees te kopen, maar versterkt ook het beeld dat vlees vanzelfsprekend deel uit zou maken van een normale dagelijkse maaltijd. In deze indicator onderzoeken we hoe de supermarkt dat beeld helpt te veranderen door meer plantaardige eiwitbronnen en minder dierlijke eiwitbronnen in de reclamefolder op te nemen.

Op de resultaten wordt een factor toegepast, berekend op de mate waarin supermarkten kwantumkorting toepassen op dierlijke eiwitbronnen. Recent wetenschappelijk onderzoek laat zien dat van alle soorten promotie, kwantumkorting ('2 voor de prijs van 1', etc.) het meest leidt tot overmatige consumptie (PHE 2020).

Meting en weging

Voor elke folder in de onderzoeksperiode kijken we naar aanbiedingen van producten die enkel plantaardige eiwitten bevatten die significant bijdragen aan de transitie naar een meer plantaardig dieet, en naar producten die bijna enkel dierlijke eiwitten bevatten. Productcategorieën die enkel plantaardige eiwitten bevatten met een significante bijdrage aan de eiwittransitie, zijn van het type *Plantaardig*. Producten die bijna enkel dierlijke eiwitten bevatten, vallen in de groep *Vlees en vis* of *Zuivel, kaas en eieren*. Zie hieronder [tabel 3](#) voor de productcategorieën en de eiwitbronnen die per type eiwit worden meegenomen.

Deze indeling sluit aan bij de indeling die de Eiweet methodiek (Green Protein Alliance, 2023) aanhoudt in de groepen “plantaardig-core” en “dierlijk-core”. Alle andere productcategorieën (samengestelde producten en “plantaardig niet core”) maken geen deel uit van de meting.

Een aanbieding voor meerdere producten telt mee als tenminste één product een eiwitbron is binnen de productcategorieën in onderstaande [tabel 3](#). Deze aanbiedingen categoriseren we aan de hand van zowel de milieu-impact van het hoofdingrediënt als de verandering in eetcultuur, die we hopen terug te zien in de wekelijkse aanbiedingen, zoals beschreven in [bijlage 2](#). Als een aanbieding geldt voor meerdere eiwitbronnen waarvan het type eiwit onderling verschilt, dan geldt elk type eiwit als een aparte aanbieding. Voorbeeld: een aanbieding voor verschillende borrelhapjes, waaronder zowel kaasblokjes (zuivel) als nootjes (plantaardig), geldt als twee verschillende aanbiedingen.

Type eiwit	Productcategorieën volgens Eiweet	Voorbeelden eiwitbronnen	Punten
<i>Vlees en vis</i>	Vlees & gevogelte	Rundertartaar	0
	Bewerkt vlees	Varkensschnitzel	
	Vis	Garnalen	
<i>Zuivel, kaas en eieren</i>	Zuivel	Melk	3
	Kaas	Belegen kaas	
	Eieren	Eieren	
<i>Plantaardig</i>	Bonen & peulvruchten	Bonensalade	10
	Vlees- & visvervangers	Vleesvervanger zonder kaas	
	Plantaardige alternatieven voor kaas en zuivel	Plantaardig alternatief voor zuivel	
	Paddenstoelen	Paddenstoelen	
	Noten & zaden	Hazelnooten, notenpasta	

Tabel 3. Productcategorieën inclusief voorbeelden van eiwitbronnen die worden meegenomen in indicator EN-1.3.1, en de puntentelling per aanbieding. Zie [bijlage 2](#) voor meer details.

Iedere aanbieding krijgt het aantal punten zoals beschreven in [tabel 3](#). Als een product verschillende eiwitbronnen bevat, telt het laagste aantal punten. Bijvoorbeeld: een cordon bleu met vlees (0 punten) en kaas (3 punten), krijgt 0 punten.

Kwantumkortingfactor: mijden van kwantumkortingen op (dierlijke) eiwitaanbiedingen

De eindscore op deze indicator wordt vermenigvuldigd met een factor afhankelijk van het type aanbieding.

Hierbij onderscheiden we twee soorten aanbiedingen:

- Kwantumkortingen; aanbiedingen die alleen gelden bij aankoop van meerdere producten tegelijk. Bijvoorbeeld "drie halen, twee betalen", "2 voor €4,-" of "tweede halve prijs".
- Andere aanbiedingen, waarbij de korting ook voor één product geldt, of waarbij geen korting wordt gegeven.

Voor alle folders wordt voor de aanbiedingen op eiwitbronnen bepaald welk type aanbieding er is toegepast. Vervolgens wordt berekend welk percentage van alle eiwitrijke aanbiedingen in deze folders gezamenlijk uit kwantumkortingen bestaan. Het totaal aantal punten per supermarkt over alle folders wordt vermenigvuldigd met een factor, afhankelijk van het aandeel aanbiedingen dat in de folder wordt aangeboden als kwantumkorting, zie tabel 5. Zo wordt, wanneer er maar weinig aanbiedingen zijn op eiwitrijke producten (tot 5%) de score vermenigvuldigd met factor 1,0. Indien veel eiwitrijke aanbiedingen in de folder een kwantumkorting zijn (>50%), dan wordt de score vermenigvuldigd met factor 0,7.

Berekening Kwantumkortingfactor	
Aandeel kwantumkorting	Factor
>50% van de aanbiedingen zijn een kwantumkorting	0,7
>40-50% van de aanbiedingen zijn een kwantumkorting	0,75
>30-40% van de aanbiedingen zijn een kwantumkorting	0,8
>20-30% van de aanbiedingen zijn een kwantumkorting	0,85
>10-20% van de aanbiedingen zijn een kwantumkorting	0,9
>5-10% van de aanbiedingen zijn een kwantumkorting	0,95
0-5% van de aanbiedingen zijn een kwantumkorting	1,0

Tabel 4. Factor die wordt toegewezen per supermarkt. Deze wordt berekend door te kijken naar het totaal aan eiwitrijke aanbiedingen in alle onderzochte folders in de onderzoeksperiode.

Weergave van uitkomsten (met voorbeeld)

Uitkomst van de indicator is het gemiddelde aantal punten van alle aanbiedingen van eiwitbronnen per folder en het aandeel kwantumkortingaanbiedingen. Kengetal voor deze indicator is het gemiddelde aantal punten van alle folders van een supermarkt in de onderzoeksperiode, vermenigvuldigd met de kwantumkortingfactor.

Supermarkt	Eiwitrijke aanbiedingen	Waarvan vlees of vis (0 pt)	Waarvan zuivel, kaas of eieren (3 pt)	Waarvan plantaardig (10 pt)	Aandeel kwantumkorting	Kengetal
Supermarkt XYZ (voorbeeld)	100	30	40	30	9%	$\frac{((30*0)+(40*3)+(30*10))}{100}$ $= 4,2$ $*0,9 = \mathbf{3,78}$

Indicator EN-1.3.2

assortiment

Zijn de portiegroottes van kant-en-klare vleesproducten gericht op vermindering van vleesconsumptie?

Toelichting

Een van de manieren om de inname van dierlijke eiwitten te verminderen, is het stimuleren van kleinere portiegroottes, met name bij rood vlees. Deze maatregel vereist van consumenten geen rigoureuze verandering van voedselkeuzes, maar kan wel bijdragen aan het veranderen van wat gezien wordt als een 'normale' portie vlees.

Meting en weging

Voor deze indicator onderzoeken we in iedere supermarkt voor verschillende kant-en-klare vleesproducten² de aandelen van verschillende portiegroottes:

- burgers
- worst (avondeten)
- schnitzels (inclusief de gevulde schnitzels als cordon bleu)
- slavink/rundervink/boomstam en varianten
- gehaktballen (geen soepballen / kleine balletjes)

Portie-omschrijving	Portiegrootte	Punten
klein	≤ 80 gram	1
standaard	> 80 gram en ≤ 100 gram	0,5

² Hierbij worden enkel vleesproducten die als volwaardige portie gezien kunnen worden meegenomen. Zo worden bijvoorbeeld bakjes met gourmetvlees (<50g per stuk), soepballetjes of hele grote opgerolde worsten die je deelt (>150g per stuk) niet meegenomen.

groot	> 100 gram	0
-------	------------	---

Tabel 5. Puntentelling per product van EN-1.3.2

Weergave van uitkomsten (met voorbeeld)

Ieder product krijgt het aantal punten zoals beschreven in tabel 5. De score van iedere productgroep is de som van het aantal punten, gedeeld door het aantal producten in de productgroep. Kengetal voor deze indicator is de gemiddelde score van alle productgroepen.

Supermarkt	Vleesproducten	Waarvan klein (1 pt)	Waarvan standaard (0,5 pt)	Waarvan groot (0 pt)	Kengetal
Supermarkt XYZ (voorbeeld)	50	10	35	5	$((10*1)+(35*0,5)+(5*0))/50 = 0,55$

Indicator EN-1.3.3

winkel

Welke initiatieven neemt de supermarkt op de winkelvloer om voedselroutines te veranderen richting een meer plantaardig voedingspatroon?

Toelichting

Sommige supermarkten hebben de afgelopen jaren initiatieven genomen om een plantaardig voedingspatroon te stimuleren of ze hebben met maatregelen geëxperimenteerd. Sommige van die initiatieven hebben positief effect. Maar ook als blijkt dat een maatregel weinig effect heeft, kan het experiment geslaagd zijn, omdat het kennis oplevert over de invloed van voedselomgeving op een plantaardig voedingspatroon. Met deze indicator vergelijken we de mate waarin supermarkten daaraan bijdragen.

Meting en weging

Voor deze indicator kijken we naar beleid dat bedoeld is om de transitie van dierlijke naar plantaardige eiwitten in het voedingspatroon te stimuleren, zowel in de fysieke winkel als online³. We onderzoeken hier dus alleen het beleid en controleren niet of dat beleid wordt nageleefd, tenzij er aanleiding is om daaraan te twijfelen.

In [tabel 6](#) hieronder staan de voorwaarden waaraan een beleidsregel allemaal moet voldoen om een minimum van 10 punten te krijgen. In [tabel 7](#) staat een aantal aspecten van het beleid die extra punten opleveren. In de twee rechterkolommen geven we illustraties van wat wel of juist niet aan die voorwaarden voldoet.

³ Omdat er in deze tijd een toename is in het online winkelen, nemen we ook online mee. Volgens (FoodPersonality, 2022) is het online marktaandeel slechts 5,6%, maar met een penetratiegraad van 26% kan het wel veel mensen bereiken.

Minimale voorwaarden	Basispunten	Voorbeelden	
		Niet voldoende	Voldoet
<p>Maatregel is gericht op het terugdringen van het aandeel dierlijke eiwitten in Nederlandse voedselroutines.</p> <p><i>Daaronder vallen niet:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - herformuleren van producten zonder veranderen van voedselroutine - promotie van plantaardige producten in het algemeen tenzij aannemelijk is dat die (ook) leidt tot terugdringen van het aandeel dierlijk eiwit. 	10	<p>"Onze maaltijdmixen bevatten geen bouillonblokjes van (rund)vlees. Indien bouillon voor het recept nodig is, voegen we tuinkruidenbouillon bij." (niet gericht op verandering voedselroutine)</p>	<p>"In het barbecue-seizoen (juni-sept) bevat ons bbq-schap voor xx procent vegetarische producten."</p> <p>"In ons marketingmateriaal gebruiken wij nooit foto's waarin vlees, vis of gevogelte te zien zijn, tenzij het om marketing van dierlijke producten zelf gaat."</p> <p>"De standaard bereidingswijze op de verpakking van al onze maaltijdmixen is vegetarisch. De optie om vlees of vis toe te voegen wordt alleen als alternatief genoemd."</p>
<p>Het gaat om een bovenwettelijke maatregel die in supermarkten nog niet gangbaar is.</p>		<p>"Wij bieden een ruime keus aan heerlijke alternatieven voor vlees." (gangbaar)</p>	<p>"Onze vleesvervangers liggen, behalve in een apart schap, ook in het schap naast vergelijkbare vleesproducten, zodat ook niet-vegetariërs geïnspireerd raken."</p> <p>"Ons assortiment vleesvervangers is groter dan bij de gemiddelde supermarkt. Tegenover x aantal vleesproducten hebben wij y aantal alternatieven in het assortiment. Bij de gemiddelde andere supermarkt is die verhouding z versus w."</p> <p>"Bij onze wijnen geven we niet langer aan of ze goed te combineren zijn met vlees, vis of gevogelte. In plaats daarvan doen we suggesties voor combinatie met vegetarische gerechten of we beschrijven de smaak op een neutrale manier."</p>
<p>De uitvoering, reikwijdte en omvang van de maatregel zijn duidelijk beschreven.</p>		<p>"Waar mogelijk inspireren we onze klanten om lekker vegetarisch te eten." (onduidelijk hoe en waar)</p>	<p>"Ten minste x procent van de receptkaarten in de winkel / recepten op de website voor hoofdgerechten, is vegetarisch."</p>
<p>Maatregel is (ook) gericht op klanten die niet actief op zoek zijn naar een plantaardiger voedingspatroon.</p>		<p>"Vegetariërs vinden bij ons alle vleesvervangers overzichtelijk bij elkaar in een apart schap."</p> <p>"Onze webshops hebben een filter zodat men makkelijk vegetarische of veganistische producten kan vinden."</p>	<p>"Bij elk vleesproduct in ons schap doen wij een vegetarische suggestie."</p> <p>"Bij ieder vleesproduct dat online geselecteerd wordt, staat een groen blaadje. Wanneer je daarop klikt krijg je direct een overzicht van vegetarische alternatieven."</p>
<p>De maatregel geldt langer dan een jaar en is bij voorkeur permanent (tenzij het gaat om een wetenschappelijk experiment).</p>		<p>"Tijdens de Week zonder Vlees bevat onze aanbiedingenfolder geen enkele aanbieding voor vlees."</p>	<p>"Om de week is onze aanbiedingenfolder geheel zonder aanbiedingen van vlees."</p>

Tabel 6. Voorwaarden waaraan beleidsregels voor EN-1.3.3 allemaal moeten voldoen

Elke maatregel die aan alle bovenstaande voorwaarden in [tabel 6](#) voldoet, krijgt 10 punten. Onderstaande [tabel 7](#) geeft een aantal omstandigheden die ieder extra punten opleveren.

Extra punten (optellen bij basispunten)		Niet voldoende (voorbeelden)	Goed (voorbeelden)
Supermarkt rapporteert over het effect van de maatregel.	+ 5	"De maatregel is succesvol geïmplementeerd." (zonder kwantificering).	"De maatregel heeft geleid tot 30% minder verkoop van gehakt, ten gunste van peulvruchten." "De maatregel heeft niet geleid tot aantoonbaar meer verkoop van vleesvervangers."
De maatregel is (eerder of elders) wetenschappelijk onderzocht en effectief gebleken.	+ 5	Geen verwijzing naar literatuur.	Verwijzing naar relevante wetenschappelijke literatuur.
Een of meer filialen werk(t)en in de periode 2022-2024 mee aan wetenschappelijk onderzoek naar de maatregel, of naar andere maatregelen die voldoen aan bovenstaande voorwaarden.	+ 5 ⁴	Intern onderzoek. Onderzoek t.b.v. productverbetering.	Onderzoek (bv. in samenwerking met universiteit) naar gedragsbeïnvloeding in filiaal t.b.v. plantaardig voedingspatroon.
Supermarkt neemt meerdere, duidelijk verschillende maatregelen die ieder aan bovenstaande voorwaarden voldoen.	+ 5 per extra maatregel	"Minstens 80% van de recepten voor hoofdmaaltijden is vegetarisch. Recepten voor lunchmaaltijden zijn zelfs voor 100% vegetarisch" (Gaat niet om verschillende maatregelen)	"Minstens 80% van de receptsuggesties die we doen, is vegetarisch. Onze folder bevat bovendien nooit meer dan één aanbieding voor vlees."

Tabel 7. Omstandigheden die ieder extra punten kunnen opleveren bij EN-1.3.3

Weergave van uitkomsten

De uitkomst van de meting is een overzicht van de maatregelen die een supermarkt als officieel beleid gepubliceerd heeft. Kengetal voor deze indicator is de som van de punten voor alle maatregelen die een supermarkt als officieel beleid gepubliceerd heeft volgens [tabel 6 en 7](#).

⁴ In het uitzonderlijke geval dat een supermarkt alle maatregelen weer heeft opgeheven omdat uit wetenschappelijk onderzoek bleek dat ze niet werkten, krijgt de supermarkt toch deze extra punten voor medewerking van filialen aan dat onderzoek.

Bijlagen

Bijlage 1	Huismerkfactor	19
Bijlage 2	Bijdrage van productcategorieën aan eiwittransitie	20
	Referenties	22

Huismerkfactor

Een supermarkt is verantwoordelijk voor zijn hele assortiment. In de praktijk geven supermarkten soms alleen informatie over producten van het huismerk. Om die informatie onderling vergelijkbaar te maken wordt een huismerkfactor toegepast. Als een supermarkt op een bepaald onderwerp alleen over huismerken rapporteert en niet aangeeft welk aandeel van de totale verkopen huismerkartikelen betreft, worden de punten voor dat onderwerp vermenigvuldigd met de huismerkfactor.

De huismerkfactor hangt af van het aandeel huismerkproducten in verhouding tot het totale assortiment volgens onderstaande tabel.

Aandeel huismerk	Huismerkfactor
0% - <30%	0.2
≥30% - <60%	0.4
≥60% - 100%	0.6

Zoals hierboven genoemd: als een supermarkt het aandeel huismerkproducten in totale *verkopen* zelf rapporteert, is de huismerkfactor gelijk aan dit aandeel. In andere gevallen bepalen de onderzoekers de huismerkfactor op basis van het assortiment in de Questionmark database.

Bijdrage van productcategorieën aan eiwittransitie

In een gezond en milieuverantwoord dieet is ruimte voor vlees en andere dierlijke producten. Maar de milieu-impact van dierlijke producten met de laagste impact is doorgaans groter dan die van plantaardige alternatieven (Poore en Nemecek, 2018). Daarom moet de consumptie van dierlijke producten – vooral in de Westerse landen – worden verlaagd tot een niveau dat in lijn is met de planetaire grenzen. De verandering in onze eetcultuur en eetgewoonten die dit vergt, wordt doorgaans de ‘eiwittransitie’ (‘protein transition’ / ‘protein shift’) genoemd (Willett e.a., 2019)

In deze onderzoeksmethodologie onderscheiden we drie categorieën eiwitrijke voedingsmiddelen, afhankelijk van de bijdrage die ze leveren aan deze eiwittransitie:

- Geen bijdrage
- Kleine bijdrage (kleine stap)
- Belangrijke bijdrage

De categorisering weerspiegelt zowel de milieu-impact van het type voedsel, als de mate waarin het de centrale rol van dierlijke producten in onze kookgewoonten en eetcultuur helpt verminderen.

Geen bijdrage: vlees, vis & schaaldieren

Er wordt niet aangenomen dat vlees, vis en schaaldieren bijdragen aan de eiwittransitie. Met ‘vlees’ bedoelen we rood vlees van zoogdieren zoals koeien, varkens, geiten, schapen en paarden, en wit vlees van konijnen en van pluimvee, zoals kippen, kalkoenen, eenden en ganzen.

Het internationale EAT Lancet-rapport heeft berekend dat we in 2050 wereldwijd gemiddeld niet meer dan 42 gram vlees en 28 gram vis per dag en per persoon zouden moeten consumeren (Willett e.a., 2019). Uit de Voedselconsumptiepeiling 2012-2016 bleek dat de gemiddelde Nederlandse man 117 gram vlees per dag at en de gemiddelde vrouw 82 gram per dag (RIVM, 2020).

Kleine stap: zuivel, kaas en eieren

Andere dierlijke producten zoals kaas, zuivel en eieren hebben over het algemeen een iets lagere milieubelasting. Dit is echter geen regel; sommige (gerijpte) kazen hebben een ecologische voetafdruk die vergelijkbaar is met of zelfs aanzienlijk groter is dan sommige soorten wit vlees of vis.

Toch spelen zuivel en eieren een andere rol in onze kookgewoonten en eetcultuur. Ze zijn meestal slechts een ingrediënt of een topping, en niet het middelpunt van een gerecht. Als zodanig zijn ze gemakkelijker te vervangen in (of te verwijderen uit) gerechten dan vlees of vis. Het publiek is geneigd vegetarische producten (die zuivel of eieren bevatten) te beschouwen als iets dat zich 'halverwege' bevindt op het spectrum tussen dierlijke en plantaardige voedingsmiddelen.

Belangrijke bijdrage: plantaardige eiwitbronnen

Plantaardige eiwitbronnen zoals peulvruchten, noten en zaden zijn de vervangers van vlees die het meest bijdragen aan de noodzakelijke verandering in het voedingspatroon. De milieu-impact van deze typen voedsel is vrijwel altijd veel lager dan die van de andere twee productcategorieën (EAT, 2019).

Referenties

- EAT, 2019. 'EAT-Lancet Commission Summary Report'. EAT. EAT.
https://eatforum.org/content/uploads/2019/07/EAT-Lancet_Commission_Summary_Report.pdf.
- FoodPersonality, 2022. 'Online supermarktbestedingen normaliseren, maar Picnic groeit door'. *FoodPersonality* (blog). FoodPersonality. 16 juni 2022.
<https://www.foodpersonality.nl/online-supermarktbestedingen-normaliseren-picnic-groeit/>.
- Green Protein Alliance, 2023. 'Eiweet'. Green Protein Alliance. 2023.
<https://greenproteinalliance.nl/eiweet/>.
- Klimaatberaad, 2019. 'Klimaatakkoord'. Klimaatberaad. Den Haag: Klimaatberaad.
<https://www.klimaatakkoord.nl/documenten/publicaties/2019/06/28/klimaatakkoord>.
- MinlenW, 2018. 'Transitieagenda Biomassa en voedsel'. MinlenW. Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/01/15/bijlage-5-transitieagenda-biomassa-en-voedsel>.
- MinLNV, 2022. 'Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (XIV) en het Diergezondheidsfonds (F) voor het jaar 2023'. Text. MinLNV. 2022.
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2022Z24459&did=2022D52631>.
- Poore en Nemecek, 2018. 'Reducing food's environmental impacts through producers and consumers'. *Science*. Poore, J., en T. Nemecek 360 (6392): 987-92.
<https://doi.org/10.1126/science.aag0216>.
- Questionmark, 2023a. 'Superlijst Groen 2023 Vergelijkingscriteria v1.1'. Questionmark.
<https://www.thequestionmark.org/download/superlist-nl-2023-green-vergelijkingscriteria-v1.1.nl.pdf>.
- Questionmark, 2023b. 'Superlist Research Framework v1.4'. Gustaaf Haan, Willem van Engen, Deborah Winkel, en Charlotte Linnebank. Stichting Questionmark.
<https://www.thequestionmark.org/download/superlist-research-framework-v1.4.en.pdf>.
- Questionmark, 2024. 'Superlijst Groen 2023. Welke supermarkten maken voedsel duurzaam?' Questionmark. Amsterdam.
<https://www.thequestionmark.org/download/superlist-report-nl-green-2023-v1.1.nl.pdf>.
- RIVM, 2020. 'Consumptie van vlees in Nederland'. RIVM.
https://www.rivm.nl/sites/default/files/2020-01/011834_FS%20Consumptie%20van%20vlees%20in%20NL_TG.pdf.
- RIVM, 2023. 'Conclusies | Wat eet Nederland'. RIVM. 2023.
<https://www.wateetnederland.nl/conclusies>.
- Rli, 2018. 'Duurzaam en gezond: samen naar een houdbaar voedselsysteem'. Rli. Raad voor de leefomgeving en infrastructuur.
<https://www.rli.nl/publicaties/2018/advies/duurzaam-en-gezond>.
- Voedingscentrum, 2019. 'Naar een meer plantaardig voedingspatroon (2de herziene druk)'. Voedingscentrum. Den Haag.
<https://www.voedingscentrum.nl/Assets/Uploads/voedingscentrum/Documents/Consumenten/Encyclopedie/Brondocument%20-%20Naar%20een%20meer%20plant%20aardig%20voedingspatroon%20-%20Voedingscentrum.pdf>.

Willett, Rockström, Loken, Springmann, Lang, Vermeulen, Garnett, e.a., 2019. 'Food in the Anthropocene: The EAT–Lancet Commission on Healthy Diets from Sustainable Food Systems'. *The Lancet*. Willett, Walter, Johan Rockström, Brent Loken, Marco Springmann, Tim Lang, Sonja Vermeulen, Tara Garnett, e.a. 393 (10170): 447-92. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(18\)31788-4](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(18)31788-4).